kės, įvairiausių geležinių ir bronzinių dirbinių likučiai. Visi radiniai skirtini gana siauram laikotarpiui.

Nesuardytame kultūriniame sluoksnyje radinių aptikta labai nedaug, jie teikia mažai informacijos apie miesto raidą šioje dalyje. Supiltiniuose sluoksniuose atrasta daug viduramžių laikotarpiui būdingų statybinių medžiagų likučių.

Radiniai perduoti Kauno miesto muziejui.

The Bernardine monastery and the Church of St George the Martyr in Kaunas

In 2010, seven trenches (a total of 54 m^2) were excavated in the garth of the Bernardine monastery in Kaunas and the monastery's rooms were fragmentally excavated. A 16th-century stove base (Fig. 1) and a large pile of polychrome stove tiles were discovered during the excavation in one monastery room. The stove base has two parts: a rectangular 2.14 x 0.76 m base and a rounded 74 x 64 cm base attached to it. The bottom 26 cm high part has a shaped surface covered with white lime mortar.

The cultural layer in the excavated trenches is not complex and yielded little information, but the lower part of the layer provided important information about the city's development. The greyish reddish clay loam layer recorded in trenches II and IV is connected with the early 2nd-millennium settlement layer recorded in a nearby trench during the 2009 excavation. Even earlier traces of the settlement were found in trench II, which contained a hearth dating to the mid-1st millennium as well as sherds of ceramics with rough and brushed surfaces.

Mindaugas Bertašius

Kapai Vilkijoje, Kauno gatvėje

2010 m. rugsėjo–lapkričio mėnesiais Vilkijos senamiesčio Kauno gatvėje vyko archeologiniai tyrimai. Darbų tikslas – ištirti 800 m ilgio gatvės trasą, kurioje numatomi kloti buitinių nuotekų tinklai. Iki šių tyrimų Vilkija perkasomis ir šurfais tyrinėta 1991 m. (E. Ivanauskas, ataskaita LIIR, b. 2059), 1994 m. (G. Aleliūnas, ataskaita LIIR, b. 2318), 1997 m. (A. Strazdas, ataskaita LIIR, b. 2877), 2006 m. (Z. Baubonis, žr. *ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 410–412), 2009 m. (I. Kaplūnaitė, žr. *ATL 2009 metais*, V., 2010, p. 506), tačiau šios vietos nepateko į naujai projektuojamų tinklų ir numatomų archeologinių tyrimų vietas. Ankstesnių tyrimų metu gretimuose sklypuose Kauno gatvės aplinkoje (Vytauto g. 1–2, Kauno Mažosios g. 1, 8 ir 12, Kauno g. 26, Ramybės g. 4 ir 13, Pirties g. 3 ir 8) šurfuose buvo atrastas XVI–XIX arba XVII–XIX a. datuojamas kultūrinis sluoksnis.

Vilkijos istorija traukė tyrinėtojų dėmesį, tad apie ją nemžai parašyta. Nuo XV a. pradžios Nemuno pakrantėje įsikūrusi gyvenvietė ėmė augti sparčiau, 1513 m. pirmą kartą Vilkija įvardyta miesteliu, o 1542 m. joje įsteigta bažnyčia. Spėjama, kad kaip ir miestelis bažnyčia buvo pašlaitėje. 1554–1556 m. Vilkijos dvaras ir valsčius išmatuoti valakais, 1559 m. papildomai išmatuotos kai kurių Vilkijos bajorų žemės bei Vilkijos giria. Miesto valakai R rėmėsi į klebono žemę, P į Nemuną bei klebono ir miesto daržus, o V – į dvaro valdas. 1596 m. inventoriuje aprašyta turgaus aikštė ir 6 gatvės. Atrodo, kad geriau buvo suformuota gatvė panemunėje ir Ariogalos gat-

vė, tuo tarpu Kauno gatvė, nors ir pagrindinės krypties, buvo trumpa, nes ėjo iš aikštės į R, iki bažnyčios žemės ribos, toliau plėstis trukdė griova ir nelygus šlaitas. Turgaus aikštės forma tiksliau nenustatyta, manoma, kad ji buvo sudėtingo plano. Aikštės Š pusėje, į R buvo bažnyčia su kapinėmis, o už jos klebonija su špitole. Iš XVIII a. duomenų negalima susidaryti vaizdo apie miesto planinę raidą. Istoriniuose dokumentuose minimos tik kai kurios gatvės. Vilkija kaip ir anksčiau buvo išsitęsusi panemune nuo turgaus aikštės į V. Kauno gatvė vis dar buvo visai trumpa.

Atliekant tyrimus šurfų parinkimo vietas nulėmė vietos mikroreljefo ypatybės, kelio sankasos pobūdis, gatvių tinklo padėtis – visoje Kauno gatvės trasoje gatvės paviršius labai nevienodas. Yra daug vietų, kur akivaizdu, kad pirminis paviršius yra nukastas mažinant gatvės nuolaidumą. Kitose vietose gatvės paviršius atitinka mikroreljefo pobūdį. Tyrimų metu buvo iškasta 13 šurfų (kiekvienas 2–3 m^2 dydžio, bendro 34 m^2 ploto) bei detalūs tyrimai atlikti 3 trasos vietose – I, II ir III šlaitai. I ir II šlaituose (atitinkamai fiksuotos 13 ir 5 m šlaitų atkarpos, ištirtas 18 m^2 plotas), o III šlaite tirta 35,5 m (53 m^2 plotas) atkarpa. Produktyvūs rezultatai gauti tik atliekant tyrimus III atkarpoje, kur buvo tyrinėti kapai. Nors apatinė Kauno gatvės dalis daugiau pažeista anksčiau klojant įvairias komunikacijas, tačiau ties sankryža su Vytauto gatve kasant permaišytą gruntą, buvo rasta kaukolės dalis ir keli žmogaus skeleto kaulų fragmentai. Tad tolesniame etape, nuėmus asfalto dangą bei apardytą grindinį, tyrimai vyko trasos apimtyje, preparuojant atsidengiančius kapus.

Šurfais įvairiose vietose patikrinus trasos vietą, paaiškėjo, kad daugeliu atveju kultūrinio sluoksnio nėra, dažnai fiksuojamas tik XX a. būdingas supylimas. Fiksuojant sluoksnį pastebėta, kad kai kuriose vietose, iki tvarkant gatvę XX a. viduryje, jos paviršius buvo stipriai išplautas. Kai kur matyti išgraužos ir įžemio struktūroje, tai liudija kad tuo metu šioje miestelio dalyje, šlaituose, vyko gana stipri erozija. Po sąnašinio smėlio sluoksniu apie 1,5–1,6 m gylyje kai kur pastebėtas paviršius, kurį formuoja pilko ar pilkšvo smėlio sluoksnis, kuriame įsimaišę labai smulkūs degėsiai. Jame jokių radinių nebuvo. Paprastai toks sluoksnis susidaro buvusio arimo vietoje. Galima spėti, kad prieš įrengiant gatvę kai kur čia būta gyventojų daržų ar nedidelių laukų plotų (atkarpoje tarp Kauno g. 20 ir 26). Atidengus aiškesnius geologinių sluoksnių pjūvius, buvo atlikta ištisinio šlaito fiksacija (I šlaitas, II šlaitas). Vidurinėje trasos dalyje, atkarpoje tarp Bažnyčios ir Pirties gatvių, Kauno gatvė yra stipriai įgilinta nukasant šlaitą ir taip padarant ją nuolaidesnę. Šie darbai atlikti XX a. 4 dešimtmetyje, paruošiant gatvės paviršių išgrindimui akmenimis. Jei šioje vietoje tuo metu ir būta kultūrinio sluoksnio, jis čia visiškai sunaikintas.

Žemiau Pirties gatvės, trasos dalyje ties Kauno g. 21–23 taip pat matyti ryškūs gatvės paviršiaus tvarkymo darbai. Sprendžiant iš sluoksnių stratigrafijos, prieš grindžiant gatvės paviršių šioje vietoje jis buvo lygintas, dalis pirminio paviršiaus nukasta, įžemį šioje dalyje sudaro smėlio sluoksniai. Šioje trasos dalyje išlikusio kultūrinio sluoksnio nerasta, tyrimų metu fiksuotas tik XX a. supiltinis sluoksnis (smėlis, žvyras). Tarp Kauno g. 21 ir 31 kultūrinio sluoksnio nerasta. Sprendžiant iš duomenų apie Vilkijos miestelio raidą, čia intensyviau gyventojai ėmė kurtis tik XIX a. pabaigoje. Dėl to ryškesnis kultūrinis sluoksnis čia galėjo nesusiformuoti. Jei jis ir buvo

susidaręs, greičiausiai gatvės tvarkymo darbų metu (o gal iki to vykstant šlaitų erozijai) buvo sunaikintas. Tik žemutinėje gatvės dalyje, nuotekų tinklų trasoje žemiau Mažosios Kauno gatvės kai kur pastebimas neryškus kultūrinis sluoksnis. Ankstesnis gatvės paviršius fiksuotas 0,6–1,1 m gylyje nuo dabartinio asfalto paviršiaus. Jį sudaro rudas kietas priemolis su žvyru, apačioje kiek pilkesnis. Minėtas sluoksnis dengia ankstesnį gatvės sluoksnį, kurį sudaro apie 5–10 cm storio tamsus pilkas kietai suspaustas smėlis. Sluoksnyje visur įsimaišę plytų trupinėlių, degėsių (tokie radiniai liudytų gana vėlyvą sluoksnio formavimosi laikotarpį – mūrinių pamatų, kurie išplinta XIX a. pabaigoje – XX a.). Šis tamsesnio smėlio sluoksnis kitur kylant aukštyn trasoje palaipsniui nyksta ir pereina vien į pilkšvo smėlio sluoksnį. Bendras gatvės sluoksnis sudaro 26–36 cm, daug kur jis pertrauktas įvairiausių perkasimų. Tačiau jokių radinių sluoksnyje nerasta, tik kai kur buvo pastebimi išlikusios medienos gabalėliai, kas patvirtintų, kad sluoksnis formavosi ne anksčiau nei XIX a. Viršutinė ir apatinė sluoksnio dalys nelygios ir tai leidžia manyti, kad šis sluoksnis buvo stipriai plaunamas, kai kur jis visiškai išgraužtas. Tad net šioje žemutinėje Kauno gatvės trasos dalyje ryškesnio kultūrino sluoksnio kol kas nerasta. Tai atitiktų ir istorinių tyrimų duomenis apie gana vėlyvą šios dalies užstatymą. Tačiau žinant, kad visgi ši dalis palaipsniui imta apgyventi bent nuo XVIII a., galima manyti, kad ankstesnis sluoksnis buvo palyginti menkas ir buvo nuplautas (arba stipriai apardytas) eroduojant šlaitams. Žvalgomųjų tyrinėjimų ir žvalgymų metu ištirta sluoksnio struktūra visu Kauno gatvės trasos ilgiu tarp pastatų 1 ir 43.

Atlikus archeologinius žvalgomuosius tyrinėjimus šurfais ir archeologinius žvalgymus trasoje Kauno gatvėje, tenka konstatuoti kelis dalykus, lemiančius tolesnę tyrimų eigą mieste. Gatvės vietoje daugeliu atvejų turime kalbėti ne apie kultūrinį sluoksnį, bet apie sluoksnį, susiformavusį daugiausia XX a., kai kuriais atvejais nuo XIX a. pabaigos. Šis sluoksnis iš esmės nevadintinas kultūriniu sluoksniu, nes jį sudaro gatvės tvarkymo metu atsiradę supiltiniai ir sunešti gruntai bei įvairios kelio dangos. Ryškus tokios struktūros pavyzdys – atkarpa tarp pastatų 20–28 ir 35–43 (1–6 šurfai ir I šlaitas).

Tęsiant darbus ties buvusios profesinės techninės mokyklos pastatu, Kauno gatvėje atrasti apnykę karstuose laidotų mirusiųjų palaikai. Kapai tyrinėti 35,5 m ilgio atkarpoje. Sprendžiant iš tyrimų metu atrastų kapų fragmentų manoma, kad dalyje kapų fiksuotas tik kapo duobės V kraštas (2, 3, 5–10, 19, 20, 24–26). Palaikai, matyt, guli toliau į R pusę. Tačiau greičiausiai visi šie kapai daugiau ar mažiau apardyti klojant ankstesnę lietaus nuotekų trasą, kuri praeina gatvės R pakraščiu – spėjamas jos šlaitas yra maždaug 0,8–1 m atstumu nuo naujosios trasos R šlaito. Iš šlaito pjūvio matyti, kad daugelio šių kapų išlikusi tik apatinė iki 10–30 cm gylio duobės dalis. Kai kurie kapai visiškai nuplauti permaišant tamsesnę kapo žemę su sąnašiniu smėliu. Toje pačioje atkarpoje V šlaite fiksuotas labai suardytas sluoksnis – buvęs žemės paviršius čia išplautas iki 90 cm gylio, tad tik kai kuriose vietose pastebėti apatinio sluoksnio likučiai su kapų pėdsakais. Iš turimos medžiagos neįmanoma nustatyti buvusių kapinių paviršiaus, nes akivaizdu, kad per XVIII–XIX a. buvęs paviršius šioje vietoje buvo stipriai paveiktas erozijos.

Tyrimų metu buvo atrasti 27 kapų likučiai (2 iš jų sąlyginiai kapai – tik suardytų griaučių likučiai). Kapai priskiriami Naujųjų laikų (XVII–XVIII a.) laikotarpiui ir siejami

su tuo metu prie aikštės stovėjusia Vilkijos bažnyčia. Greičiausiai aplink bažnyčią buvusiame šventoriuje tuo metu laidoti miestelio gyventojai. Iš turimų kuklių duomenų sudėtinga spręsti apie buvusių kapinių teritoriją. Rastų palaikų padėtis liudytų, kad buvusios kapinės galėjo užimti visą ar beveik visą apatinę Kauno gatvės dalį ties skveru. Visai apačioje, ties Kauno ir Vidūno gatvių sankryža kapų, matyt, nebūta. Sprendžiant iš tyrimų, atrodo, kad užlaidota dalis baigiasi ties skvero viduriu. Tokia padėtis atitiktų galimą aikštės vietą (skvero P pusė ir Kauno–Vydūno gatvių sankryža) ir buvusio bažnyčios šventoriaus su kapais vietą (gatvės dalis ir skvero Š pusė, iki Kauno–Vytauto gatvių sankryžos). Kapuose griaučiai gana prastai arba labai prastai išlikę, matyt, dėl to, kad mirusieji laidoti gana negiliai nuo buvusio paviršiaus ir buvo nuolat veikiami kintančio drėgmės režimo bei šlaito erozijos – kai kur išplauti kaulai yra patekę į spėjamą XVIII a. gatvės sluoksnį, kiti kapai apnaikinti, nes atsidūrė labai arti buvusio paviršiaus. Vėlesniu laikotarpiu virš kapų buvo supiltas smėlio ir žvyro gruntas, paklotas akmenų grindinys, o galiausiai gatvės paviršius padengtas asfaltu.

Visi mirusieji laidoti R–V kryptimi, vienas greta kito. Kai kurie kapai įkasti iš dalies suardant anksčiau laidotųjų palaikus, tačiau tokių nedaug. Mirusieji laidoti skirtingai – spėjamų kapinių Š dalyje mirusieji sulaidoti kiek tankiau, kitur jie laidoti palyginti netankiai. Tyrimų metu fiksuotas tik vienas laidojimo horizontas. Daugumoje duobių pastebėti karstų pėdsakai – supuvusios medienos likučiai. Tik viename kape rastas bronzinis diržo (?) apvadėlis, prie kitų apardytų kapų rasti geležinių vinių gniutulai. Kapai gerokai apnaikinti XX a. 6–7 dešimtmečiais greta pastatant mokyklos pastatą bei klojant lietaus nuotekų tinklų vamzdyną.

Aptikti radiniai perduoti Vilkijos A. ir J. Juškų muziejui.

Iš ankstesnių archeologinių tyrimų Vilkijoje žinoma, kad Nemuno pakrantėje dažnokai randamos pavienės monetos. Šiuos radinius galima sieti ir su čia minimais kapais. Paaiškėjus, kad kapai buvo negiliai nuo žemės paviršiaus, manoma, kad juose kaip įkapės galėjusios būti monetos palaipsniui išplautos ir lietaus vandens srautų nuneštos Nemuno pakrantėn. Tai iš dalies paaiškintų gausias monetų radimvietes Nemuno pakrantėje.

The graves on Kauno Street in Vilkija

In 2010, an 800 m long route was excavated on Kauno Street in Vilkija Old Town. It was discovered that in many cases a post-Medieval layer mostly from the 20th century and in some cases the late 19th century was discovered on the street. It contained no archaeologically valuable finds or any distinct surfaces formed during a different historical period. Only in the lower part of the street below Kauno Mažoji Street was an indistinct cultural layer noticed in some places. This corresponds to the historical research data about the fairly late development of this area. The remains of 27 graves were unearthed in a 30 m long segment in the bottom part of the street near Vidūno Avenue. The graves are probably connected with the church and school building that stood on roughly the grounds of the present-day square in this part of the city in the 17th–18th centuries. The manner of burial, the burial direction, and the rare grave goods show that these badly disturbed graves should be ascribed to the Modern Age period.